

Gönderim Tarihi:26.08.2015 Kabul Tarihi:14.10.2015

ANADOLU'DA BUĞDAY HASADININ SOSYO KÜLTÜRÜ VE DİYALEKTOLOJİSİ

Nusret ZENCİRCİ*

SOCIOCULTURE AND DIALECTOLOGY OF WHEAT HARVEST IN ANATOLIA

Öz

Hasat sözcüğü ekilip yetiştirildikten sonra elde edilen ürünü ve buna ilişkin yapılan festival benzeri kutlamaları içinde taşır. Başka bir deyişle; ürün yetiştirmenin sonuçlandığını ve ürünün güvende olduğunu belirtir. Bu tarihi gayret, bu önemli yıllık faaliyet insanoğluna buğdayı ve ekmeğin tüm çeşitlerini hediye etmiştir. Hasat, böylelikle, tüm toplumlarda sosyal, kültürel ve ekonomik hayatı yoğun bir şekilde etkilemiştir. Bu etki, dilde ve diyalekte kendini sözcük yapıları ve deyimler olarak göstermiştir. Bugün, makinelerle artık kolaylıkla yapılabilen hasat, yine de tarihsel zamanlardan kalan önemli zaman tüketici özelliğini korumaktadır.

Anadolu tarımın ilk yapıldığı önemli yörelerden biridir Anadolu halkı bugüne kadar süregelen zengin bir buğday kültürünü geliştirmişlerdir. Hem tarihsel kanıtlar hem de bugün var olan yemek kültürü Anadolu'da çok zengin bir buğday kültürünü işaret etmektedir. Fırat ve Dicle nehirleri arasında başlayarak daha sonra aşağılara yani "Verimli Hilal"e ve Arap Körfezine –Mezopotamya- kadar inmiştir. Göbeklitepe (Şanlıurfa), Çatalhöyük (Konya), İvriz (Konya), ve Alacahöyük (Çorum)'deki kazılarda bulunan buğday daneleri bu tarihi görüşleri desteklemiştir. On birinci yüzyılda Anadolu'ya varan Türkler, Orta Asya'daki hasat tecrübelerini de beraberlerinde getirdiler. Türkçedeki diyalektler buğday kültüründen fazlaca etkilenmiş olmak ve Derleme Sözlüğünde yer almış olmakla beraber bu konu yeterince incelenmemiştir. Dahası, değişik diyalektler içinde yer alan sözlü formlar ve kültürel ilişkili sözcükler tam olarak derlenmemiştir. Bu nedenle; anılan bu konuların çoklu disiplinler tarafından detaylı bir şekilde çalışılması gerekmektedir.

Burada; tarihsel yapısı içerisinde buğday tarımı, buğday hasadı ve buğday kültürü diyalektler ve ilişkili sözcük grupları bakımından incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Buğday, Hasat, Diyalekt, Tarım.

* Prof. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, 14280, Gölköy/Bolu, eposta: nzencirci@yahoo.com

Abstract

'Harvest' as a word, calls for the product after planting and growing of the crop and the celebrations like a festival. In other words, it means that the crop growth is finalized and the crop produced is secured. That historical effort and that completion of the most important annual cycle has gifted human kind the grains and then all kinds of bread. Hence, the harvest has intensely affected social, cultural, and economical life in all the societies. That influence has been reflected in the language and in its dialect via historically structured words, and idioms. Harvest, though is accomplished very easily by machines and equipments today, still maintains its significance in time consuming as in the historical times.

Anatolia is one of the first important sites of wheat agriculture. People in Anatolia accelerated an enriched wheat culture reached up to the date. Both historical records and food culture practiced in Anatolia indicates a very rich wheat culture. Wheat farming first started at the top regions of Euphrates and Tigris rivers, and then moved down to Fertile Crescent and Shatt al-Arab –Mezopotamia. Wheat grains and other findings from the excavations in those or close by regions, Göbeklitepe (Şanlıurfa), Çatalhöyük (Konya), İvriz (Konya), and Alacahöyük (Çorum), supported those historical ideas. Turks, drifted to Anatolia in the 11th century, brought their harvest culture experience from Central Asia to Anatolia. This subject is barely studied although Turkish dialects in Anatolia bear rich reflections from wheat culture and exist in the Compilation Dictionary. Moreover, pronunciation forms and cultural words in different dialects are not fully complied. Therefore, there is a need to study the aforementioned subjects in detail, through a multidisciplinary approach.

We will study here the historical wheat farming, wheat harvest, and wheat culture for the dialects and related wordgroups.

Keywords: Wheat, Harvest, Dialekt, Agriculture.

1. Anadolu'da Buğday Hasadı

İnsanlık, tarihi boyunca ve çeşitli nedenlerden dolayı bitkilerin üretilmesiyle meşgul olmuş ve kuşkusuz ki bunun başında da tahılların, özellikle de buğdayın, ekilip, biçilmesi diğer bir deyişle "buğday tarımı ya da buğday yetiştiriciliği" gelmektedir. Öyle ki, bahar aylarıyla birlikte tohumun yeşermesi ve ardından da yaz ayları gelince olgunlaşıp ürününü vermesi insanların görmek istedikleri en güzel olaylardan biridir ve bu duygu ilk insandan beri günümüze kadar sürmüştür ve sürmektedir.

Bilindiği gibi beslenmek, doymak, üremek, çoğalmak, uzun ve çetin kış koşullarını geçirerek ilkbaharda ya da güzün (sonbaharda) ekilen bitki tohumlarının ürünlerini vermesiyle olasıdır. Nitekim ürünün bol ve bereketli oluşu her zaman insanların yüzünü güldürmüştür, yetersiz olması ise ümitsizlik ve umarsızlık kaynağı olmuştur. Tarihte yerini almış pek çok kavimin "arkeolojik bilgi ve bulguları" incelendiğinde ürünün ve hasadın çok çeşitli

şenlikler yapılarak neşe içinde kutlandığı ve bu bağlamda da değişik ritüellerin sergilendiği görülür. Bu durum, geçmişte en eski tarım alanlarından biri olan Anadolu'daki (Braun vd. 1998) kavimlerde görüldüğü gibi, günümüzde Anadolu'da yaşayan buğday üreticileri için de geçerlidir (Gökgöl 1935).

“EKİN ARABASI

Dağların

samanı çok danesi az ekinini

alsa bir ekin arabası

Dağların

bu yaşlı adamının

aşu ekmeği kışı baharı

olsa bir ekin arabası

varsa bir ekin arabası

yoksa bir ekin arabası” (Zencirci 2004)

Bu çalışmada hasatın Anadolu'daki durumu hakkında genel bilgiler verildikten sonra çeşitli halk inanış ve ritüelleri anlatılacaktır.

Yıl boyu harcanan emeğin alındığı ve gelecek yılın beslenmesinin garantisi olan hasat; her zaman her toplumda merakla ve heyecanla beklenen bir olay olmuştur. Hasat; hasat ve harmanın öncesinde, sırasında ve sonrasında pek çok kutlama, eğlence, şarkı, türkü, ritüel ve törenle kutsanır. Doğal olarak kaliteli ve yüksek verimli olan hasat ile harman işlemleri daha coşku ile kutlanırken, üretimleri kötü ya da yetersiz kalanlarda ise darılma, gücenme vb. olmadan ancak biraz durgunca ve sessizce kutlanır ve ertesi yıla olumlu bir ruh haliyle girilmeye çalışılır. Yine, Anadolu'da, en az onun kadar eski olan tarımın ve doğaldır ki buğday yetiştiriciliğinin içinde bulunup da, eskilere kadar uzanan hasat ve harman kültüründeki çeşitlilik ile de karşılaşılır (Gökgöl 1935). Ürünü tarla toprağından kaldırma işlemi ya elle yolarak ya da orak, tırpan, biçerdöver vb. araçları kullanarak gerçekleştirilir. Hasat ve daha sonra üründeki ekonomik önem taşıyan kısmı ayırmak anlamına gelen harmana ulaşabilmek için bitkilerin (yani buğdayın) belirli bir olgunlaşma dönemine gelmesi gerekir. Bu olgunlaşmayı en çok etkileyen hava koşulları olup bu koşullar buğdayın yetişmesi ve olgunlaşmasını olumlu ya da olumsuz kılar. Öyle ki, buğdayda verimli ve iyi bir hasat ancak tüm gelişme devreleri uygun değerde ya da düzeydeki koşulların bir araya gelmesiyle olanaklı hale gelmektedir (Kün 1983).

Koşulların uygun olmadığı yıllarda hasat işlemi elle yolunarak gerçekleştirilir. Örneğin (1933-34) döneminde, Konya ovasındaki buğday bitkisi oluma geldiğinde ancak elle yolunarak hasat edilebilmiş (Gökgöl

1935), benzer durumlara güney komşumuz Suriye ile bazı kuzey Afrika ülkelerinde hala rastlanmaktadır. Doğaldır ki iklim ve toprak koşullarının yansısı buğday çeşitlerinin genetiği de iyi bir hasat için önemlidir (Kün 1983). Çiçeklenme ile olgunlaşma arasındaki dönemde iklim koşulları, bitkinin besinden yararlanabilme yeteneğini etkilemesi dolayısıyla da yüksek verim ve kalitede güzel bir hasat yapabilmek için oldukça etkilidir. Kurak geçen yıllarda buğday bitkisindeki çiçeklenmenin, dolayısıyla da olgunlaşma döneminin kısalığı üretimin verim düzeyini (ve kalitesini) düşürdüğü gibi, bu dönemdeki kuru madde biriktirme hızı ile etkinliğini de olumsuz etkileyerek verim düşüklüğünü azaltıcı yönde çalışır, ancak, yine de kabul edilebilir verimlerin alınmasını sağlar. Hasat ve harman zamanı, diğer bir ifade ile iş ve eğlence zamanı, yaklaşırken ilgili tüm hazırlıklar yapılarak (aile işgücü bir araya getirilir, alet ve araçların bakımları yapılır, temizlenir ve çalışır duruma getirilir) hasat ve harmana geçilir.

2. Orak ve Harman

Anadolu'da çok eskilerden günümüze kadar gelen basit el aletlerinden olan "orak" ile hasat yapmak artık oldukça azalmışsa da bazı yıllarda ve yörelerde uygulanmaktadır. Ayrıca, kurak geçen yıllarda ekinlerde hayvanlar otlatılmasından ise tamamen vazgeçilmiş değildir. Orakla harman, Anadolu'nun doğal koşullarına göre mayıstan-ağustos ayına kadar yapılabilmekte; Çukurova'da bu süreç mayısta başlamakta; Erzurum ve Kars yaylalarında ise temmuz sonu ağustos ayının başına uygulama sürdürülebilmektedir. İşçi yoksa ya da iş gücü pahalıysa bu kez işi, üreticinin kendi gücüyle yapması çok zamanını alacağı için hasat işlemi gecikir ve ya kuşlardan ya da diğer tarımsal nedenlerden dolayı önemli kayıplar ortaya çıkar ve çiftçi zarara uğrar. Örneğin Diyarbakır'da gübresi için beslenen yabani güvercinler bu gibi gecikmelerde ciddi zararlara yol açabilir. Aynı zarar, başka kuş türleriyle Anadolu'nun farklı yörelerinde de görülmektedir. Bu gecikmenin zararları ertesi yıllara da yansır. Bu yılın arpa tarlasından ya da çavdar tarlasından dökülme veya kuş zararı nedeniyle çimlenip toprağın yüzüne çıkan (kendi gelen) tohumlar, ertesi yılın buğday tarlasında kendisini gösterir. Bu durum ise çiftçinin "buğday ekim; arpa-çavdar-yulaf biçtim" şeklinde ifade ettiği olumsuz durumlara neden olur.

Orak, tırpan ve tırpan makinası birbirleri ile karşılaştırıldığında bunlardan orak ile çok daha temiz bir hasat yapılmasından dolayı küçük çiftçilerce yeğlenen bir alettir. Ancak, üzerinde üretimin yapıldığı tarlalar genişledikçe ve büyüdükçe tırpana ve tırpan makinasına geçilmiştir. Özellikle, 1920'li ve 1930'lu yıllarda tırpan makinasına sadece İstanbul, Trakya, Kocaeli, Bursa, Adana ve Konya'da rastlanırken, izleyen yıllarda (ağırlıklı olarak 1950'lerde) biçerdöverlerin tarlalarda hasat-harman için kullanıma girmesi ile hem ürün

kayıpları azal(tıl)mış, hem de hasat işlemi belirgin bir şekilde ucuzlamış ve hızlanmıştır.

3. Harman Yeri

Anadolu'da harman işleri, halen eskilerden gelen tarihsel bir kısım uygulamaları içinde barındırmaktadır. Her köyde eskiden beri bulunan harman yerleri değişen teknoloji, alet, araç vb. durumuna göre fonksiyon değişikliğine uğramış olsa da günümüzde bu durum hala varlığını korumakta; ayrıca harman yerleri köylerin eğlence ve spor mekânlarını oluşturması bakımından özellikle kültürümüzde önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim şarkı, türkü, ağıt ve atışmalarda hatta sözlü kültürün pek çok türünde bile harman yerlerine ve bu olguyu içeren ifadelerin kullanımına çok geniş yer verilmektedir. Örnek “Burası Yiğitlerin Harman Olduğu Yerdir” ifadesi Eskişehir Hava Üs Komutanlığı girişinde yer alır (Eser ve Geçit 2010).

Temel gereksinimlerden olan ürünün elde edildiği alanın, insanı ilgilendiren her konuda ön plana çıkması pek de yadırganacak bir durum değildir. Öyle ki bazı köylerde ortak harman yerleri dahi bulunmakta, ayrıca, çiftçilerin kendi mülkü olan harman yerleri de olabilmektedir. Genel olarak ele alındığında özel mülkler genellikle evler ile varsa onun yakınında yer alan genişçe düzlükler olup, buğday yetiştiriciliğinin yapıldığı hemen her kırsal bölgede böylesi mekânlar bulunmaktadır. Bu tip yerler, çiftçinin hemen her işini yaptığı açık ve serbest alanlardır. Köy içi çatışmalarının harman yerlerinin ayrılmasına sebep olması olasıdır. Nitekim bu satırların yazarı tarafından Anadolu'ya değişik zamanlarda yapılan gezilerde ve özellikle de Yozgat'ın köylerinde böylesi bir duruma tanık olunmuştur ve Gököl (1935)'de benzer durumlara dikkati çekmiştir. (Zencirci; kişisel gözlem).

Kağrı, ekin arabası ya da traktörün çektiği römork(lar)la harman yerine götürülen ekinler; toprakla temas eden kısmına, enli ve yassı 8-10 tahta yan yana getirilip, üzerine gelişigüzel olarak sivri ve kesici çakmak taşları yerleştirilmiş ve atla çekilen ilkel bir aletle (yani döven ile) arpa, buğday, yulaf bitkileri sırasıyla, önce iyice ezilip, sonra tanelerinin başaktan ayrılmasıyla harmanlanır. Buradaki döven yaklaşık 60 cm genişliğinde, 1.90 cm uzunluğunda ve 10 cm kalınlığında, sapın üzerinde giderken bir tarafa takılmaması için ön tarafı biraz yukarıya doğru kıvrılmış bir tahta parçasıdır. Bu tahtanın alt tarafına sapları kolayca kesmesi için çakmak taşları ya da demir bıçaklar belli bir düzen içinde yerleştirilmiştir. Eskişehir civarlarında taştan yapılmış dişli dönen valsları olan merdaneler de kullanılır. Bu tip değişik harman alet ve araçların genellikle başka yörelerden etkilenmesinin olduğu düşünülmektedir. Tahta kaide üzerine çakmak taşlı “dövenler”, genellikle iki ya da üç tanesi bir araya getirilip sıkıca bağlanarak, üzerindeki bir kişi tarafından idare edilerek kullanılır. Yine bu aletle, sap ve başakların

üzerinden değişik yönlerde olarak çok sayıda geçilerek ufak parçalara bölünerek; iyice ezilmeleri ve kaliteli saman olmaları sağlanmış olur. Yalnız sert tane yapısına sahip buğdaylardan bazıları –genellikle de makarnalıklar– dövenle iyi harman edilemeyebilir. Döven yerine, sadece 2-3 hayvanın değişik yönlerde yürütülerek tanesi ile sap kısımlarını ayırmaya çalışıldığı bilinmektedir. Ancak, dövenle ya da yalnız hayvanla olsun, çiftçi arada sırada durarak, yerdeki ekinleri ters yüz edip, karıştırarak çevirir ve böylece sap ile tanenin çok daha iyi ufalanarak, ayrılmasına yardımcı olur.

Bu şekilde harmanını tamamlayan üretici, bu kez rüzgârı bekler ve esmeye başlayan rüzgârla tane ve sap karışımı birbirlerinden kolayca ve rahatça ayrılır. Ne var ki, beklenen rüzgârın hemen gelmediği gibi çokça da bu arada oluşan yangınların harmana ciddi zararlar/kayıplar verdiği sıkça görülmektedir. Bu tip harmanlar buğdayda tane karışıklığının en büyük nedenlerinden biridir. Havaya savrulan herhangi bir ekin dahi içinde sapsaman parçaları taşıyabilir. İşte bunun önüne geçmek için savurma işlemi bitince, savurmanın bir kez daha yapılması ve bu işlem sırasında da elek görevi gören ağlardan ve daha sonra da iri delikli eleklerden –Kalbur– geçirmesi gerekir. Ağ ve kalbura bazı yörelerde ‘özer’ de denilmektedir. Ancak tüm bunlar hiçbir zaman tınaz (savurma makinesi) kadar etkili olamazlar. Tınaz makineleri 1920’lerden sonra yaygınlaşmışlarsa da sonraları yerlerini biçerdöverlere bırakmıştır. Tınaz makineleri ile biçerdöverlerin önceleri genellikle gelişmiş tarımın yapıldığı Trakya, Çukurova, Batı Anadolu, Konya gibi yörelerimizdeki büyük çiftliklerde kullanıldığı bilinmektedir. Tınaz makineleri olmayan köylere 1930’lu yıllarda dağıtılan kalbur makineleriyle bu eksiklik kısmen giderilmeye çalışılmış, günümüzde yüksek verimli selektörler ile biçerdöverlerin kullanıma konulmasıyla bu sorun çözülmüştür.

4. Tohum

Harman bitince, tohumun muhafazasına sıra gelmektedir ki bu konu her zaman önemini korumuştur. Eskiden beri çok sayıdaki üretici, tohumun konulacağı yer konusuna önem vermemiş ve ayrı bir tohum ambarı yapmaya çaba harcamamıştır. Harmandan sonra, kendi tohumluk ve yiyeceğini ayırarak geri kalanını satmak günümüze kadar süregelmiş bir alışkanlıktır. Taşıma zorluğu olan, uzak yerlerde yaşayan, ana yollara, tren yoluna, oto yollara uzak kalan çiftçiler eskiden tohumlarını temiz kuyulara koyarak üzerini sap ve samanla iyice kapatıp muhafaza ederdi. Bu kuyulara nem giremediği ve dışardaki hava değişimlerinden etkilenmedikleri için tohum iyi korunur; dolayısıyla, saklanan tohumun çimlenme özellikleri olumsuz yönde etkilenmezdi. Bu olumlu yanlarına karşılık kuyulardaki muhafazanın eski

tohumlarla karışma ve var olan haşerelerden olumsuz bir şekilde etkilenmeleri ise sıkça karşılaşılan sorunlardandı.

Anadolu’da hasatla sözlü kültür ürünleri bir yazıda toplanamayacak kadar çoktur. Bunları kendi aralarında gruplandırmak ve türleri bakımından incelemeye tutmak, oldukça güç ve uzun sürecek bir araştırmanın konusudur. Hasatla ilgili olanlardan bazı örnekler aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

5. Maniler

Elinde cıngıl orak
Yârim tarlan çok ırak
Ne oturak ne durak
Şu tarlayı kurtarak

Ekini biçe biçe
Bulamadım ucunu
Dahasını söylemem
O yar bilir suçunu

Ekin biçtim göğüdü
Nerden aldın öğüdü
Ben peşine düştükçe
Çok mu gönlün büyüdü

6. Bilmeceler

Anadolu insanının sözlü kültüründe buğday tarımıyla ilgili sözler içinde bilmeceler önemli yer tutar. Başgöz (1993)’ün Türk Bilmeceleri kitabı bu konudaki güzel örnekleri barındırmaktadır:

Allahümme veresinde
Kıllar bitmiş yöresinde
Şirinlikten iki şah olmuş
İmam onun arasında

Eştim eştim kum çıktı
Kumdan minare çıktı
Bıldır ki keloğlan
Bu yıl meydana çıktı

Ölçülemez değeri
Köylünün alın teri

Tarlalarda fişkırır
En hoş tarlada yeri

Allah'ın hikmeti / Kulunun nimeti

Bir kavağım var uzunlardan uzun
Her sene verir bir salkım üzüm

Ben atarım o çıkar

Sıra sıra dervişler
Hak yoluna girmişler
Vakit gelmiş ermişler
Hep sararmış solmuşlar

Hey bulutlar bulutlar
Yusuf'u yedi kurtlar
Ben bir şekil kuş gördüm
Tepesinden yumurtlar

Ah bulutlar bulutlar
Yusuf'u yiyen kurtlar
Tırnağından su içer
Boynuzundan yumurtlar

Dilim dilim nar
Diz boyunca kar
Uştı keklik
Kaldı dilber

Adem atamızdan kalmıştır bu iş
Yeşildir kisvesi çekilir diş diş
Önce sakalı sararır sonra da bıyığı
Düşürür insana büyük bir teşviş

Katık oldum aşına
Öp koy beni başına
Beni nasıl öğütür
Sor değirmen taşına

Arşın ayaklı tavşan bıyıklı
Dibi sallı ucu kıllı

7. Halk Oyunları

Hasat ve harman zamanının neşesi, Anadolu'nun pek çok folklorik oyununa ilham kaynağı olmuştur. Tokat yöresinden 'ellik' adıyla bilinen oyun bunun en güzel örneğidir. Yörede ekin biçmek için kullanılan ellik, ele takılan ağaç parçalarıdır. Bu oyun gençler tarafından düğünlerde vazgeçilmez bir eğlence aracıdır. Halay şeklinde oynandığında ise ellik halayı adını almaktadır. Tüm hasat işleminin neşe ve coşkusu yansır.

Yine benzer şekilde, Ege bölgesinin çok meşhur "harman dalı" oyunu ise hasat döneminin neşesini yansıtan çok önemli bir başka folklorik zenginliğimizdir.

8. Hasat Törenleri

Anadolu'nun pek çok yerinde folklorik değeri olan hasat zamanı törenlerine rastlanmaktadır. Tokat'ın köylerinde ilginç bir örneği vardır. Hasat zamanı harman yerlerinde toplanan ihtiyarlar her bölgeye birer kişi göndererek birer tutam başak getirmelerini isterler. Gençlerin getirdikleri başaklar kontrol edilip olgunlaştıklarına karar verilirse, hasat zamanı başlatılır. Oraklar, ellikler, bileme taşları konuldukları yerlerden çıkarılır. Şükür duaları yapılır. Tarla başında ellikler takılmadan bu yılın ürünü için şükür, gelecek yılların ürünleri için de yakarışlarda ve dualarda bulunulur. Hasat belli bir süre yapıldıktan sonra ırgatların karşılıklı mani ve atışmalarıyla tarlalar şenlenir. Tarlada çalışanlara tırpancı, orakçı, desteci, kemci, bağcı, tırmıkçı, dirgenci gibi adlar verilir. Tarlada çalışanların yemekleri de evdeki yemekçi başı ailenin yaşlı hanımına emanet edilmiş bir görevdir. Ellik ya da tırpan adı verilen araçlarla hasat yapan işçiler, adeta yarışarak maniler eşliğinde bir şenlik havası oluştururlar. Ekin biçerken söyledikleri karşılıklı atışma şeklinde de olabilen maniler vardır:

Hey ellikten ellikten
Su gelir mezellikten
Sararmışsın solmuşsun
Besbelli güzellikten

Ekini biçe biçe
Düş önlerin başına
Dahasını söyleme
Gelmiş on beş yaşına

Tarla sahibinin önüne *Eken biçer, konan göçer. Hak kapısın cömert açar. Cömertler Uğruna verelim Muhammed'e salavat! Salli âlâ Muhammed...*' naraları eşliğinde bir tutam deste konulur ve bahşiş alınır. Tarla sahibi ekinden memnun kalmışsa kurban kestiği de görülür.

9. Türküler

Anadolu'nun çeşitli yörelerinde okunan harman ve hasat türküleri mevcuttur.

Harman yeri dağınık / Afyon
Harman yeri düz düze / Uşak
Harman yeri düz olsa / İzmir
Harman yeri sürseler / Şanlıurfa
Harman yeri yaş yeri / Ankara
Harman yeri süpürdüm/ Kırklareli
Harmana Kuyu kazdım / Isparta
Harmana çavuş durdum/ Sivas
Harmancılar harman döğer toz olur / Manisa
Harmandan dolayı geldik geline / Erzincan
Harmandalı zeybeği / Aydın
Ekin idim oldum harman
Ekini biçer oldum / Sivas
Ekini biçe biçe / Tokat

10. Atasözleri ve deyimler

İşi harmana kalmak

Harman öküzü

Döven öküzü

Harman vakti

Harmanını yel almak

Boşa harman savurmak

Harmanı başlı kalmak

Ekini ekili kalmak

Harmana yetişmemek

Harman düğünü

Harman bereketi

Harman öküzünün ağzı bağlanmaz

Harman yel ile düğün el ile

Harman döğmek keçinin işi değil

Harmanda dirgen yiyen sapa, yılına kadar acısını unutmaz

Harmanı yakarım diyen, orağa yetişmemiş

11. Sonuç yerine

İnsanlık tarihinin en eski mesleği olan çiftçilik, Anadolu'da 20. Yüzyılın ortalarına kadar ilkel şekilde yapılmış ve son yıllarda yerini modern makinalı tarımına bırakmıştır. Çok eski bir tarım alanı olan bu coğrafya insanın doğayla mücadelesinin de en güzel şahitlerinden birini oluşturur.

Edebiyatımızdaki türküler, maniler, atasözleri, bilmeceler vb. bu durumu açıkça önümüze sermektedir. Beslenme ve barınma ihtiyaçlarından sonra eğlenme etkinliklerine yer veren insanoğlunun eğlence şekillerini bu temel uğraşı alanlarından seçmesi son derece doğaldır.

Kaynaklar

- Başgöz, İlhan. (1993). Türk Bilmeceleri I, II, Ankara.
- Braun, Hans -J., Ekiz, Hasan, Eser, Vehbi, Keser, Mesut, Ketata, Habib, Marcucci, G., Morgounov, Alex I. ve Zencirci, Nusret. (1998). Breeding priorities of winter wheat programs. *In Wheat: Prospects for Global Improvement. Proc. 5th Int. Wheat Conference, Ankara, Developments in Plant Breeding*, vol. 6, p. 553-560. Dordrecht, Netherlands, Kluwer Academic Publishers.
- Eser, Didar ve Geçit, Hasan Hüseyin. (2010). Ekoloji (Düzeltilmiş İkinci Baskı), sf. 82-83, Ankara
Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No 1584, Ders Kitabı 536, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara
- Kün, Ekrem. (1983). Serin İklim Tahılları. Ankara Üniversitesi Ders Kitabı: 240. A. Ü. Basımevi.
- Gökgöl, Mırza. (1935). Türkiye buğdayları. Cilt: 1. Devlet Matbaası, İstanbul.
- Gökgöl, Mırza. (1969). Serin İklim Ziraatı. Özyayın Matbaası. İstanbul.
- Zencirci, Nusret. (2004). <http://www.sizedebiyat.com/siir/216ds-ea.html>, 13 Ağustos 2015, saat 11.00, değiştirilmiş.

